

Rozprawy zdalne w arbitrażu międzynarodowym*

Słowa kluczowe: arbitraż, rozprawa zdalna, rozprawa online, rozprawa hybrydowa, postępowanie arbitrażowe

Niewątpliwym następstwem pandemii COVID-19 stało się bezprecedensowe wykorzystanie nowych technologii w procesie świadczenia usług prawnych. Arbitraż jako system rozstrzygania sporów, zarówno handlowych, jak i inwestycyjnych, już przed pandemią obszernie korzystał z nowych technologii. Było to możliwe dzięki odformalizowanej procedurze oraz znacznie mniejszym rygorom związanym z przeprowadzaniem dowodów czy prezentowaniem stanowisk stron, niż miało to miejsce w tradycyjnym postępowaniu przed krajowym sądem powszechnym. Nowe technologie pozwalały również na szybsze i bardziej efektywne rozstrzygnięcie sporu stron. Pomimo tego, przed pandemią COVID-19 zasadą było przeprowadzanie merytorycznych rozpraw w sposób stacjonarny, co miało wiele zalet, zwłaszcza z uwagi na koncentrację materiału procesowego na jednej rozprawie oraz pełną realizację zasady ustności i bezpośredniości. Rozprawy w pełni zdalne przed pandemią COVID-19 należały do rzadkości, chociaż pewne elementy wykorzystywania środków porozumiewania się na odległość były znane i wykorzystywane w arbitrażu już wcześniej¹. Celem artykułu jest przyjrzenie się praktycznym aspektom przeprowadzania rozpraw zdalnych z perspektywy kilku lat ich funkcjonowania w zmienionej przez pandemię rzeczywistości. Motywem przewodnim artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie: czy rozprawy zdalne mają szansę stać się nową zasadą w arbitrażowym rozstrzygnięciu sporów?

I. Wstęp

Wraz z wybuchem pandemii COVID-19 cały świat został w znacznym stopniu postawiony w nieznaną wcześniej sytuacji, nakładającej istotne ograniczenia w przemieszczaniu się lub wręcz zakazy opuszczania miejsca zamieszkania. W konsekwencji doszło też do nagłego wstrzymania zaplanowanych ze znacznym wyprzedzeniem rozpraw arbitrażowych. W dużych sprawach rozprawy trwają zazwyczaj od kilku do kilkunastu dni i poprzedzone są znacznym nakładem pracy organizacyjnej. W przygotowaniu takiej rozprawy uczestniczy zazwyczaj od kilkunastu do kilkudziesięciu osób, wliczając w to arbitrów, strony, pełnomocników, świadków, ekspertów, tłumaczy, protokolantów oraz wiele innych osób, które od strony technicznej i administracyjnej są odpowiedzialne za przebieg rozprawy.

Strony postępowania oraz trybunały arbitrażowe stanęły przed dylematem dotyczącym rozprawy, która została zaplanowana, często wiele miesięcy wcześniej, a następnie zorganizowana stacjonarnie, lecz ze względu na ograniczenia w przemieszczaniu się lub obawy o kwestie zdrowotne uczestników postępowania arbitrażowego nie mogła się odbyć

w wyznaczonym terminie. Jedną z możliwości było odwołanie rozprawy i zorganizowanie jej w innym terminie, co jednak powodowało opóźnienie w ostatecznym rozstrzygnięciu sprawy oraz przesuwano termin zakończenia postępowania na nieokreśloną przyszłość. Drugą z możliwości było zorganizowanie i przeprowadzenie rozprawy zdalnej, czyli przy wykorzystaniu środków porozumiewania się na odległość.

W doktrynie arbitrażu wskazuje się z jednej strony, że rozprawy zdalne nie są nowością, lecz były znane i wykorzystywane w arbitrażu już wcześniej². Mowa w szczególności o rozprawach w postępowaniu przyspieszonym (*expedited proceedings*), rozprawach w sprawach poddanych pod rozstrzygnięcie arbitra doraźnego (*emergency arbitrator proceedings*) lub rozprawach mających na celu przesłuchanie niektórych świadków lub ekspertów³. Natomiast rzadko zdarzały się rozprawy, które byłyby w całości przeprowadzone w formie zdalnej. Nie dotyczy to posiedzeń organizacyjnych lub proceduralnych (*case management conference*), które co prawda były przeprowadzane zwyczajowo w sposób zdalny za pomocą telekonferencji lub wideokonferencji, lecz miały inny cel i charakter, a w szczególności zasadniczo w ich trakcie nie

* Publikacja finansowana z Funduszu Rozwoju Badań Naukowych Uniwersytetu SWPS.
1 Przykładowo, częste było przeprowadzanie telekonferencji lub wideokonferencji stron (pełnomocników stron) z trybunałem w ramach posiedzenia organizacyjnego na początku postępowania arbitrażowego, posiedzenia proceduralnego dotyczącego kwestii proceduralnych czy też w celu organizacji rozprawy głównej.

2 M. Scherer, *Remote Hearings in International Arbitration – and What Voltaire Has to Do with It?*, Kluwer Arbitration Blog, 26.05.2020, <https://legalblogs.wolterskluwer.com/arbitration-blog/remote-hearings-in-international-arbitration-and-what-voltaire-has-to-do-with-it/> (dostęp: 20.04.2026 r.).

3 M. Scherer, *The Legal Framework of Remote Hearings* [w:] *International Arbitration and the COVID-19 Revolution*, red. M. Scherer i in., Alphen aan den Rijn 2020, s. 70.

dochodziło do przedstawienia merytorycznych stanowisk stron, przesłuchania świadków czy ekspertów.

Z drugiej strony wskazuje się, że rozprawy stacjonarne w kwestiach merytorycznych stanowiły jeden z ostatnich elementów w ramach arbitrażu, który miał wciąż formę osobistych spotkań osób biorących udział w postępowaniu arbitrażowym⁴. W doktrynie prawa arbitrażowego trafnie wskazuje się, że nowe technologie od dawna z powodzeniem były wykorzystywane w praktyce międzynarodowego arbitrażu. Przejawiało się to nie tylko w komunikacji pomiędzy trybunałem i pełnomocnikami za pomocą internetu, telefonu, lecz także poprzez wideokonferencję czy w postaci doręczeń drogą elektroniczną⁵. Pomimo tego, przed pandemią „rozprawy odbywały się przy fizycznej obecności, a wyroki były zazwyczaj drukowane, podpisywane i przekazywane stronom w formie papierowej”⁶.

Z przeprowadzonych przez G.B. Borna, A. Day i H. Virjee, w okresie od 10.06.2020 r. do 6.07.2020 r., badań w środowisku arbitrażowym⁷ wynika, że pandemia COVID-19 znacząco przyczyniła się do wzrostu zainteresowania rozprawami zdalnymi w arbitrażu, jak również do wzrostu liczby rozpraw przeprowadzonych w sposób zdalny lub hybrydowy w drugim kwartale 2020 r., pomimo braku wcześniejszych doświadczeń stron w tym zakresie⁸. Oznacza to, że strony postępowania, mając do wyboru przedłużenie postępowania arbitrażowego albo przeprowadzenie rozprawy zdalnej, zazwyczaj preferowały tę drugą opcję⁹.

Podobne wnioski płyną z wyników badań przeprowadzonych przez School of International Arbitration of Queen Mary University w 2021 r. w międzynarodowym środowisku arbitrażowym. Wyniki badań pokazują, że gdyby rozprawa nie mogła zostać przeprowadzona stacjonarnie, aż 79% respondentów¹⁰ wybrałoby przeprowadzenie rozprawy w ustalonym terminie w formie zdalnej. Tylko 16% respondentów przesunęłoby rozprawę na inny termin w celu osobistego uczestnictwa. 4% respondentów natomiast w ogóle zrezygnowałoby z rozprawy i zgodziłoby się na wydanie wyroku przez trybunał wyłącznie na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego, czyli do rozstrzygnięcia sprawy wyłącznie na podstawie dokumentów¹¹. W ocenie respondentów największymi zaletami rozpraw zdalnych są: większa dostępność terminów rozpraw zdalnych, większa wydajność (*efficiency*) rozpraw zdalnych dzięki wykorzystaniu technologii, większa proceduralna i organizacyjna elastyczność.

4 M. Scherer, *The Legal...*, s. 101.

5 M. Judkiewicz, *Wady i zalety zdalnego postępowania arbitrażowego*, „Biuletyn Arbitrażowy” 2020/26, s. 5.

6 M. Judkiewicz, *Wady...*, s. 5.

7 G.B. Born, A. Day, H. Virjee, *Empirical Study of Experiences with Remote Hearings: A Survey of Users Views [w:] International Arbitration and the COVID-19 Revolution*, red. M. Scherer i in., Alphen aan den Rijn 2020, s. 137.

8 G.B. Born, A. Day, H. Virjee, *Empirical...*, s. 149–150.

9 G.B. Born, A. Day, H. Virjee, *Empirical...*, s. 141.

10 Respondentami byli zawodowi pełnomocnicy, zarówno z prywatnych kancelarii, jak i z sektora publicznego, arbitrzy, praktycy arbitrażu, przedstawiciele instytucji arbitrażowych, przedstawiciele stowarzyszeń handlowych, akademicy, eksperci, a także przedstawiciele zewnętrznych podmiotów finansujących postępowania arbitrażowe.

11 School of International Arbitration of Queen Mary University, *2021 International Arbitration Survey: Adapting arbitration to a changing world*, 2021, https://www.qmul.ac.uk/arbitration/media/arbitration/docs/LON0320037-QMUL-International-Arbitration-Survey-2021_19_WEB.pdf, s. 3 (dostęp: 20.04.2026 r.).

Do najbardziej istotnych problemów, według respondentów, należy zaliczyć trudności w dostosowaniu się do wielu różnych stref czasowych, wrażenie, że trudniej jest pełnomocnikom i stronom postępowania porozumiewać się na odległość oraz obawa, że w trakcie rozprawy zdalnej trudniejsze jest przesłuchiwanie świadków i ocena ich wiarygodności.

Respondenci wskazywali również na problem z zawodzią technologią służącą porozumiewaniu się na odległość oraz zmęczenie spowodowane ekranem komputera (*screen fatigue*)¹². Jako remedium na powyższe trudności wskazano połączenie rozprawy stacjonarnej z rozprawą w trybie zdalnym (*mix of in-person and virtual*)¹³.

Co więcej, zapewnienie przez instytucje arbitrażowe administracyjnego i logistycznego wsparcia w zakresie rozpraw zdalnych zostało wskazane przez respondentów (38%) jako najważniejsza zmiana, która wpłynęłaby na wzrost atrakcyjności instytucji arbitrażowych i regulaminów arbitrażowych. 24% respondentów wskazało na zasadność wprowadzenia przepisów, które pozwoliłyby arbitrom zarządzić przeprowadzenie zarówno rozprawy stacjonarnej, jak i zdalnej¹⁴. Aż 25% respondentów byłoby gotowych zrezygnować z rozprawy stacjonarnej, wymagającej osobistej obecności, gdyby spowodowało to obniżenie kosztów postępowania arbitrażowego albo sprawiło, że arbitraż byłby szybszy. Wyniki badań ujawniły, że respondenci chętniej byli skłonni zrezygnować z rozprawy stacjonarnej w przypadku rozpraw proceduralnych, niż w przypadku rozpraw dotyczących merytorycznego rozpoznania sprawy. Z rozpraw stacjonarnych w kwestiach proceduralnych byłoby skłonnych zrezygnować aż 40% arbitrów¹⁵.

2. Czym jest rozprawa zdalna?

„Rozprawa zdalna” oznacza rozprawę prowadzoną w całości lub w części albo jedynie w odniesieniu do niektórych uczestników, przy użyciu telekonferencji, wideokonferencji lub innej technologii komunikacyjnej umożliwiającej jednoczesny udział osób znajdujących się w więcej niż jednym miejscu¹⁶.

Rozprawa zdalna jest najczęściej przeprowadzana za pomocą telekonferencji lub wideokonferencji, pozwalających na jednoczesną transmisję obrazu i dźwięku, jak również przy zastosowaniu innych bardziej zaawansowanych

12 J.P. Gómez-Moreno *Advocacy for Online Proceedings: Features of the Digital World and Their Role in How Communication is Shaped in Remote International Arbitration*, „International Journal for the Semiotics of Law” 2024/37, s. 869–870.

13 School of International Arbitration of Queen Mary University, *2021 International...*, s. 3.

14 School of International Arbitration of Queen Mary University, *2021 International...*, s. 11–12.

15 School of International Arbitration of Queen Mary University, *2021 International...*, s. 13–14.

16 IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration, <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=def0807b-9fec-43ef-b624-f2cb2af7cf7b> (dostęp: 20.04.2026 r.).

technologii¹⁷. W przypadku wideokonferencji wykorzystywane są różnego rodzaju programy, pozwalające na połączenie zarówno obrazu, jak i dźwięku wielu osób w tym samym czasie. Osoby uczestniczące w takiej rozprawie mogą przebywać w różnych lokalizacjach na całym świecie.

Rozprawy zdalne (*remote hearing*) czasem są określane również jako rozprawy wirtualne (*virtual hearing*). W doktrynie podnosi się, że termin „rozprawa wirtualna” bywa mylący, ponieważ może sugerować, że rozprawa taka nie jest rzeczywista¹⁸. Definicja terminu „wirtualny” w języku polskim również powoduje pewne trudności. *Słownik języka polskiego* podaje, że termin „wirtualny” oznacza: „1. stworzony w ludzkim umyśle, ale prawdopodobnie istniejący w rzeczywistości lub mogący zaistnieć; 2. wykreowany na ekranie komputera, telewizora, ale tak realistyczny, że wydaje się rzeczywisty”¹⁹. Tymczasem rozprawa zdalna, pomimo że jest przeprowadzana zdalnie za pomocą technologii pozwalającej na jednoczesne komunikowanie się na odległość wielu osób znajdujących się w różnych miejscach, jest rzeczywista, a nie wirtualna. Z tego względu trafniejsze wydaje się używanie terminu „rozprawa zdalna” („*remote hearing*”) zamiast terminu „rozprawa wirtualna” („*virtual hearing*”). Nie zmienia to faktu, że w praktyce arbitrażowej, jak również w literaturze przedmiotu często te pojęcia używane są wymiennie²⁰.

W dotychczasowej praktyce doszło do wykształcenia się różnych typów rozpraw zdalnych, które można podzielić ze względu na stopień ich „zdalności”. Z rozprawą w pełni zdalną mamy do czynienia wtedy, gdy uczestnicy rozprawy znajdują się w różnych miejscach i jednocześnie nie zostało wyznaczone żadne stacjonarne miejsce przeprowadzenia rozprawy. Przy takim rozwiązaniu wszyscy uczestnicy rozprawy (arbitrzy, pełnomocnicy, strony, świadkowie, eksperci) łączą się z różnych lokalizacji, a rozprawa przypomina wideokonferencję z wieloma uczestnikami. Drugi wariant stanowi rozprawa częściowo zdalna (mieszana), którą można nazwać rozprawą hybrydową. W takim przypadku wyznacza się stacjonarne miejsce rozprawy, w którym mogą przebywać wybrani uczestnicy rozprawy, podczas gdy pozostali uczestnicy przebywają w innych lokalizacjach i łączą się z miejscem rozprawy za pomocą technologii umożliwiającej komunikowanie się na odległość. W tym wariantcie dopuszczalne i stosowane są różne konfiguracje łączące tryb stacjonarny z trybem zdalnym. Przykładowo, stacjonarnie mogą spotkać się pełnomocnicy z trybunałem,

a świadkowie i eksperci mogą być przesłuchiwani zdalnie. Możliwe jest, aby tylko pełnomocnicy znajdowali się w stacjonarnej sali rozpraw, a trybunał, świadkowie i eksperci byli przesłuchiwani ze swoich lokalizacji. Wreszcie, mogą wystąpić również sytuacje, w których niektórzy świadkowie i eksperci będą przesłuchiwani stacjonarnie, w miejscu odbywania się rozprawy, a inni zdalnie.

Powyżej zaprezentowane wyniki badań przeprowadzonych przez School of International Arbitration of Queen Mary University w 2021 r. sugerują, że to właśnie rozprawy hybrydowe, łączące w różnych konfiguracjach osobiste stawiennictwo niektórych uczestników rozprawy z możliwością połączenia się pozostałych uczestników przez internet, są najbardziej preferowane przez środowisko arbitrażowe i najczęściej występują w praktyce.

Prowadzi to do wniosku, że model hybrydowy stanowi najbardziej adekwatne rozwiązanie, pozwalające pogodzić efektywność postępowania z potrzebą bezpośredniej oceny dowodów osobowych.

3. Wytyczne i rekomendacje dotyczące rozpraw zdalnych

Od początku pandemii koronawirusa instytucje arbitrażowe podjęły szereg działań służących ułatwieniu porozumiewania się na odległość w celu zorganizowania rozpraw zdalnych i rozpraw hybrydowych. Do działań tych można zaliczyć przygotowanie różnych dokumentów, mających charakter wytycznych, instrukcji, przewodników lub rekomendacji, które dotyczą rozmaitych kwestii związanych z wykorzystaniem technologii informatycznych w celu zorganizowania i przeprowadzenia zdalnej lub hybrydowej rozprawy. Przykładowo można wymienić następujące dokumenty:

- wytyczne ICC dotyczące łagodzenia skutków COVID-19²¹,
- wytyczne HKIAC dotyczące wirtualnych rozpraw²²,
- Protokół seulski dotyczący wideokonferencji w międzynarodowym arbitrażu²³,
- Protokół wiedeński – Praktyczna lista kontrolna dotycząca zdalnych rozpraw²⁴,
- wytyczne AAA-ICDR dla arbitrów i stron dotyczące wirtualnych rozpraw²⁵,

17 Takich technologii jak: teleobecność, która jest rozumiana jako technologia pozwalająca sprawiać wrażenie, że osoba, faktycznie obecna w jednym miejscu, jest postrzegana jako obecna gdzie indziej lub wirtualna rzeczywistość (*virtual reality* – VR), która pozwala na stworzenie awatarów i uzyskanie wrażenia, że wszyscy użytkownicy znajdują się w wirtualnej rzeczywistości. Pierwszy tego typu eksperyment pozwalający na wykorzystanie wirtualnej rzeczywistości w arbitrażu został przeprowadzony 27.01.2022 r. – por. E. Chan, G. Rhodes, *Arbitration Tech Toolbox: Lessons from the First Ever International Arbitration Gathering in Virtual Reality*, Kluwer Arbitration Blog, 6.02.2022, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/02/06/arbitration-tech-toolbox-lessons-from-the-first-ever-international-arbitration-gathering-in-virtual-reality/> (dostęp: 20.04.2026 r.); por. też M. Hafez, *Remote Hearings and the Use of Technology in Arbitration, The Middle Eastern and African Arbitration Review 2021*, <https://globalarbitrationreview.com/review/the-middle-eastern-and-african-arbitration-review/2021/article/remote-hearings-and-the-use-of-technology-in-arbitration> (dostęp: 20.04.2026 r.); S. Kubsik, Z. Drzewiecki, *Rozprawy zdalne – nowa rzeczywistość polskiej i międzynarodowej praktyki arbitrażowej*, „Monitor Prawniczy” (dodatek) 2020/20, s. 96–97.

18 Por. M. Scherer, *The Legal...*, s. 68.

19 Zob. <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wirtualny> (dostęp: 20.04.2026 r.).

20 Por. np. wytyczne ICC dotyczące łagodzenia skutków COVID-19 oraz wytyczne HKIAC dotyczące wirtualnych rozpraw, które wprost określają rozprawy zdalne jako „*virtual hearing*”.

21 ICC Guidance Note on Possible Measures Aimed at Mitigating the Effects of the COVID-19 Pandemic, <https://www.icc-austria.org/fxd/data/iccws/prod/media/downloads/guidance-note-possible-measures-mitigating-effects-covid-19-english.pdf> (dostęp: 20.04.2026 r.) – dalej wytyczne ICC.

22 HKIAC Guidelines For Virtual Hearings, <https://hkiac.org/wp-content/uploads/2025/03/HKIAC-Guidelines-for-Virtual-Hearings.pdf> (dostęp: 20.04.2026 r.) – dalej wytyczne HKIAC.

23 Seoul Protocol on Video Conferencing in International Arbitration, <https://irp-cdn.multiscreensite.com/ff7ea18/files/uploaded/Seoul%20Protocol%20on%20Video%20Conference%20in%20International%20Arbitration.pdf> (dostęp: 20.04.2026 r.) – dalej Protokół seulski.

24 The Vienna Protocol a Practical Checklist for Remote Hearings, https://www.viac.eu/wp-content/uploads/2025/01/the_vienna_protocol_-_A_Practical_Checklist_for_Remote_Hearings_FINAL.pdf (dostęp: 20.04.2026 r.) – dalej Protokół wiedeński.

25 AAA-ICDR® Virtual Hearing Guide for Arbitrators and Parties, https://go.adr.org/rs/294-SFS-516/images/AAA268_AAA%20Virtual%20Hearing%20Guide%20for%20Arbitrators%20and%20Parties.pdf (dostęp: 20.04.2026 r.) – dalej wytyczne AAA-ICDR; por. M. Fanou, K. Nasir Gore, 2020 *in Review: The Year of Virtual Hearings*, Kluwer Arbitration Blog, 2.02.2021, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2021/02/02/2020-in-review-the-year-of-virtual-hearings/> (dostęp: 20.04.2026 r.).

- Zbiór dobrych praktyk dotyczących prowadzenia rozpraw online²⁶.

Oprócz powyższych dokumentów, niektóre instytucje arbitrażowe opracowały platformy cyfrowe służące organizacji zdalnych rozpraw oraz elektronicznej wymianie dokumentów²⁷. W doktrynie arbitrażu dokonano analizy niektórych z powyższych dokumentów, wskazując na rozbieżne sposoby regulacji rozpraw zdalnych, a także na różne aspekty, na które położono nacisk²⁸.

Analizując dotychczasowe wytyczne instytucji arbitrażowych oraz doświadczenia praktyczne, można wyciągnąć następujące wnioski dotyczące procesu przeprowadzenia rozprawy w trybie zdalnym i hybrydowym.

3.1. Potrzeba przeprowadzenia rozprawy zdalnej

Pomimo tego, że rozprawy zdalne nie są nowością w arbitrażu, to jednak wzrost ich liczby jest skorelowany z wybuchem pandemii COVID-19. Ograniczenia w przemieszczaniu się, zakazy opuszczania miejsca zamieszkania oraz obawy o stan zdrowia i ryzyko zarażenia się koronawirusem stały się dominującymi czynnikami uzasadniającymi potrzebę zorganizowania rozprawy zdalnej²⁹. Wychodząc jednak poza pandemię, warto wskazać również na inne przyczyny, które mogą uzasadniać potrzebę przeprowadzenia rozprawy zdalnej. Można do nich zaliczyć brak czasowej możliwości wzięcia udziału w rozprawie stacjonarnej – ma to znaczenie w szczególności, gdy świadkowie, eksperci, strony lub ich pełnomocnicy pochodzą z różnych lokalizacji na świecie i dotarcie do miejsca rozprawy wymaga kilku lub kilkunastu godzin, a często jest połączone z koniecznością nocowania w miejscu rozprawy ze względu na rozpoczęcie posiedzenia rano. Kolejnym powodem mogą być ograniczenia w przemieszczaniu się spowodowane aktualną chorobą (niekoniecznie koronawirusem), niepełnosprawnością czy innymi względami zdrowotnymi³⁰. Istotnymi przeszkodami w osobistym stawiennictwie mogą się okazać kwestie finansowe. Koszt organizacji rozprawy obejmuje m.in. wynajem odpowiedniej sali, opłacenie dojazdu i zakwaterowania stron, pełnomocników i członków trybunału, koszt dojazdu ekspertów i świadków oraz ich ewentualne zakwaterowanie, a także catering. Przy rozprawach zdalnych koszty te są niewątpliwie znacznie niższe, co zdecydowanie obniża koszty całego arbitrażu³¹.

Niektóre z przedstawionych dokumentów opracowanych przez instytucje arbitrażowe wprost podają przykładowe powody uzasadniające zorganizowanie rozprawy zdalnej³². W innych nie brak jest odwołania do aktualnej sytuacji, co sugeruje, że rozprawy zdalne zależą wyłącznie od decyzji stron arbitrażu i nie wymagają szczegółowego uzasadnienia. W praktyce, to od stron będzie zależało, czy uznają za potrzebne przeprowadzenie rozprawy zdalnej i czy w ich ocenie taka rozprawa będzie miała więcej zalet niż rozprawa w trybie stacjonarnym.

Ponadto, o ile w sprawach dużych i złożonych pełnomocnicy będą zazwyczaj dostrzegali potrzebę przeprowadzenia rozprawy – czy to stacjonarnej, czy zdalnej, czy hybrydowej – o tyle w konkretnej sprawie może się okazać, że strony dojdą do przekonania, iż rozprawa nie jest konieczna i świadomie z niej zrezygnują. Jak podaje M. Judkiewicz: „Nie wszystkie spory wymagają przeprowadzenia rozprawy – często możliwe jest rozstrzygnięcie sprawy jedynie na podstawie pisemnych twierdzeń stron i złożonych przez nie dokument czy oświadczeń świadków”³³.

Możliwość całkowitej rezygnacji z rozprawy wynika wprost z regulaminów arbitrażowych³⁴, ale może też być wynikiem zgody stron. Brak rozprawy jest również często zasadą w postępowaniu przyspieszonym³⁵. Rezygnacja z rozprawy w standardowym postępowaniu arbitrażowym, chociaż wciąż należy do wyjątków, to jednak czasem ma miejsce w zwykłym postępowaniu arbitrażowym, o czym świadczą wyniki badania przeprowadzonego przez School of International Arbitration of Queen Mary University w 2021 r. – 4% respondentów byłoby gotowych w ogóle zrezygnować z rozprawy, gdyby rozprawa nie mogła zostać przeprowadzona stacjonarnie³⁶. Natomiast aż 25% respondentów podało, że byłoby gotowych zrezygnować w ogóle z przeprowadzenia stacjonarnej rozprawy, gdyby to spowodowało, że arbitraż będzie szybszy lub tańszy³⁷.

3.2. Zgoda stron

Powszechnie wskazuje się, że w przypadku zgody obu stron arbitrażu na przeprowadzenie rozprawy zdalnej lub rozprawy hybrydowej trybunał powinien zarządzić

26 Zbiór dobrych praktyk dotyczących prowadzenia rozpraw online. Sąd Arbitrażowy przy Konfederacji Lewiatan, <https://sadarbitrazowy.org.pl/wp-content/uploads/2022/09/Zbiór-dobrych-praktyk.pdf> (dostęp: 20.04.2026 r.) – dalej Zbiór dobrych praktyk.

27 Por. przykładowo platformę wymiany dokumentów wprowadzoną przez SCC: <https://www.scc.com/scc-advanced-endpoint-management/> (dostęp: 20.04.2026 r.); wsparcie instytucjonalne, w tym zapewnienie pomieszczeń do przeprowadzenia rozprawy zdalnej, oferowane przez HKIAC: <https://www.hkiac.org/our-services/facilities/virtual-hearings> (dostęp: 20.04.2026 r.).

28 Por. M. Durbas, „Protokół seulski” dotyczący wideokonferencji w międzynarodowym arbitrażu handlowym, „Biuletyn Arbitrażowy” 2020/26, s. 38–43; S. Kubśnik, Z. Drzewiecki, *Rozprawy...*, s. 101–102; J. Hong, J. Ho Hwang, *Safeguarding the Future of Arbitration: Seoul Protocol Tackles the Risks of Videoconferencing*, Kluwer Arbitration Blog, 6.04.2020, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2020/04/06/safeguarding-the-future-of-arbitration-seoul-protocol-tackles-the-risks-of-videoconferencing/> (dostęp: 20.04.2026 r.); S.J. Lee, M. van Muelken, *Virtual Hearing Guidelines: A Comparative Analysis and Direction for the Future*, Kluwer Arbitration Blog, 23.06.2021, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2021/06/23/virtual-hearing-guidelines-a-comparative-analysis-and-direction-for-the-future/> (dostęp: 20.04.2026 r.).

29 Por. Protokół wiedeński, s. 5.

30 Por. M. Scherer, *The Legal...*, s. 80–81.

31 J.P. Gómez-Moreno, *Advocacy...*, s. 866–867.

32 Protokół wiedeński, s. 5: „Reasons for a remote hearing (e.g. travel restrictions, costs, health concerns etc., including whether any restrictions on personal hearings are only temporary or likely to persist longer-term)”; wytyczne ICC, s. 4: „Health and safety considerations as well as travel restrictions may significantly affect conferences and hearings, and may even make it impossible to convene physically in a single location”; Zbiór dobrych praktyk, pkt III.11: „W szczególności Zespół Orzekający może przedstawić stronom korzyści z zastosowania tego rozwiązania, takie jak np. przyspieszenie toku postępowania, ograniczenie kosztów postępowania lub inne, mające zastosowanie w danej sprawie (jak chociażby niemożność przeprowadzenia tradycyjnej rozprawy w czasie epidemii COVID-19)”.

33 M. Judkiewicz, *Wady...*, s. 5.

34 Por. art. 25 ust. 5 i art. 26 ust. 1 Regulaminu Arbitrażowego ICC, <https://iccwbo.org/dispute-resolution/dispute-resolution-services/arbitration/rules-procedure/2021-arbitration-rules/#block-accordion-26> (dostęp: 23.04.2026 r.); art. 19.1. Regulaminu Arbitrażowego LCIA, https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2020.aspx#Article%2019 (dostęp: 23.04.2026 r.); art. 32 ust. 1 Regulaminu Arbitrażowego SCC, <https://sccarbitrationinstitute.se/en/scc-arbitration-rules-english-2023/> (dostęp: 23.04.2026 r.); § 33 ust. 1 Regulaminu Arbitrażowego Lewiatan, https://sadarbitrazowy.org.pl/wp-content/uploads/2025/12/Regulamin_lewiatan_new-4.pdf (dostęp: 23.04.2026 r.); § 34 ust. 1 Regulaminu Arbitrażowego SAKIG, <https://sakig.pl/wp-content/uploads/2024/12/Regulamin-Arbitrazowy-SA-KIG-2025.pdf> (dostęp: 23.04.2026 r.).

35 Por. art. 33 ust. 1 Regulaminu przyspieszonego postępowania arbitrażowego SCC; art. 3 ust. 5 Regulaminu przyspieszonego postępowania arbitrażowego ICC. Por. § 7 ust. 1 załącznika nr 3 do Regulaminu Arbitrażowego Lewiatan, zgodnie z którym rozprawa jest wyznaczana tylko wtedy, gdy zespół orzekający uzna, że jest to konieczne.

36 School of International Arbitration of Queen Mary University, 2021 *International...*, s. 3.

37 School of International Arbitration of Queen Mary University, 2021 *International...*, s. 13.

przeprowadzenie rozprawy w takiej formie³⁸. Po pierwsze, zgoda stron na rozprawę zdalną lub hybrydową związana jest z koniecznością analizy, czy rozprawa zdalna jest dopuszczalna na podstawie prawa właściwego miejsca arbitrażu oraz na podstawie znajdującego zastosowanie w sprawie regulaminu arbitrażowego. Po drugie, należy rozważyć, czy przeprowadzenie rozprawy zdalnej może mieć wpływ na wykonalność wydanego po rozprawie zdalnej lub hybrydowej wyroku arbitrażowego³⁹. Po trzecie, czy rozprawa zdalna jest dopuszczalna co do zasady, a zatem czy jej przeprowadzenie nie naruszy zasady sprawiedliwego procesu, prawa do bycia wysłuchanym czy też zasady równości stron⁴⁰.

W doktrynie wskazuje się, że niektóre państwa już dokonały zmiany w swoim prawie krajowym, dopuszczając przeprowadzanie rozpraw w sposób zdalny w postępowaniu arbitrażowym⁴¹. Przykładem może być dodany do holenderskiego kodeksu postępowania cywilnego⁴² art. 1072b ust. 4, który stanowi, że zamiast osobistego stawienia świadka, biegłego lub strony, trybunał arbitrażowy może zadecydować o zdalnej komunikacji tej osoby z trybunałem oraz w porozumieniu z zainteresowanymi osobami wyznaczyć sposób zdalnej komunikacji. Innym przykładem jest sekcja 595 ust. 2 austriackiego kodeksu postępowania cywilnego⁴³, zgodnie z którą trybunał może przeprowadzić rozprawę w dowolnym miejscu, które uzna za odpowiednie w celu przeprowadzenia postępowania, chyba że strony arbitrażu się temu sprzeciwia. Podobną regulację zawiera art. 20 ust. 2 hongkońskiego rozporządzenia arbitrażowego z 2013 r.⁴⁴

W sytuacji, w której brak jest wyraźnej podstawy prawnej w prawie miejsca arbitrażu do przeprowadzenia rozprawy w trybie zdalnym, możliwość przeprowadzenia rozprawy zdalnej powinna zostać oceniona przez pryzmat przepisów statuujących prawo strony do bycia wysłuchaną oraz szeroko interpretowane prawo trybunału arbitrażowego do ustalenia kwestii proceduralnych w sposób, jaki trybunał uzna za odpowiedni⁴⁵. W doktrynie trafnie wskazuje się, że prawo strony do bycia wysłuchaną nie doznaje ograniczeń ze względu na tryb przeprowadzenia rozprawy, ponieważ również w trakcie rozprawy zdalnej czy hybrydowej argumenty przedstawiane są ustnie, a zatem strona lub jej pełnomocnik ma pełną możliwość ustnego przedstawienia swojego stanowiska procesowego. Pod względem przebiegu rozprawa zdalna (albo hybrydowa) nie różni się od rozprawy stacjonarnej. W obu przypadkach trybunał, strony i pełnomocnicy mogą dyskutować i reagować na to, co się dzieje w trakcie rozprawy w czasie rzeczywistym, w szczególności mogą odnosić się wzajemnie do twierdzeń drugiej strony, przesłuchiwać świadków i ekspertów, zadawać pytania⁴⁶. Należy zatem przyjąć, że sama forma przeprowadzenia rozprawy – zdalna lub stacjonarna – nie przesądza o naruszeniu prawa do bycia wysłuchanym, o ile stronom zapewniono realną możliwość aktywnego udziału w postępowaniu.

38 S. Kubsik, Z. Drzewiecki, *Rozprawy...*, s. 103; V. Pavić, M. Djordjević, *Virtual Arbitration Hearings: The New Normal?*, s. 559, <https://ssrn.com/abstract=4280404> (dostęp: 20.04.2026 r.).

39 Por. V. Pavić, M. Djordjević, *Virtual...*, s. 558–559.

40 Protokół wiedeński, s. 2; por. M. Scherer, *Remote...*

41 M. Hafez, *Remote...*

42 Dutch Arbitration Act, <https://nai.nl/dutch-arbitration-act/> (dostęp: 21.04.2026 r.).

43 Code of Civil Procedure, https://www.uaipit.com/uploads/legislation/files/1327663160_LeyArbitrajeAustria.pdf (dostęp: 21.04.2026 r.).

44 An ordinance to reform the law relating to arbitration, and to provide for related and consequential matters, [1 June 2011] L.N. 38 of 2011, https://www.legislation.gov.hk/hk/cap609?xpid=ID_1438403520790_001 (dostęp: 21.04.2026 r.).

45 M. Hafez, *Remote...*; M. Scherer, *Remote...*; Z. Drzewiecki, *Rozprawy...*, s. 99.

46 Por. M. Scherer, *Remote...*; S. Kubsik, Z. Drzewiecki, *Rozprawy...*, s. 99.

Natomiast co do prawa trybunału do decydowania w sprawach proceduralnych, a zatem w sprawie przeprowadzenia rozprawy zdalnej, to zarówno prawo krajowe, jak i regulaminy arbitrażowe przyznają w tym zakresie trybunałowi arbitrażowemu szerokie uprawnienia, limitowane w zasadzie jedynie zgodną wolą stron⁴⁷. Należy więc uznać, że trybunał ma kompetencję do zadecydowania o przeprowadzeniu rozprawy zdalnej nawet wtedy, gdy sprzeciwia się temu jedna ze stron postępowania arbitrażowego⁴⁸.

3.3. Organizacja rozprawy

Organizacja rozprawy zdalnej w wielu kwestiach jest zbliżona do organizacji rozprawy w trybie stacjonarnym. Pierwszym krokiem jest decyzja trybunału co do przeprowadzenia rozprawy w trybie zdalnym lub hybrydowym. Decyzja trybunału może przybrać formę zarządzenia proceduralnego lub zostać zakomunikowana stronom w mniej formalny sposób. Propozycja przeprowadzenia rozprawy w trybie zdalnym bądź hybrydowym może zostać przedstawiona zarówno z inicjatywy trybunału, jak i jednej strony lub łącznie wszystkich stron postępowania arbitrażowego. Trybunał, wspólnie ze stronami, może też określić zasady przeprowadzenia rozprawy lub powierzyć organizację rozprawy stronom arbitrażu, zgodnie z zasadą, że to strony przygotowują rozprawę. Pomocne w tym zakresie mogą okazać się wytyczne, rekomendacje i instrukcje odnoszące się do przeprowadzenia rozprawy zdalnej, które zawierają szczegółowe instrukcje w tym zakresie⁴⁹.

W przypadku podjęcia decyzji o przeprowadzeniu rozprawy w pełni zdalnej każda ze stron postępowania we własnym zakresie powinna zorganizować pomieszczenie, w którym przedstawiciele strony i jej pełnomocnicy będą mogli połączyć się z trybunałem i pozostałymi uczestnikami postępowania. W przypadku rozprawy hybrydowej sytuacja jest bardziej skomplikowana i wymaga od stron arbitrażu zorganizowania miejsca, w którym rozprawa będzie się odbywać, oraz upewnienia się, że w wybranym miejscu istnieje możliwość podłączenia sprzętu pozwalającego na komunikowanie się na odległość – najczęściej będzie to wymagało podłączenia od kilkunastu do nawet kilkudziesięciu komputerów z dostępem do szybkiego i stabilnego internetu, podłączenia monitorów, kamer, słuchawek i mikrofonów, zorganizowania pomieszczenia dla tłumacza lub tłumaczy. Istotne jest również to, żeby w miejscu odbywania się rozprawy była możliwość zorganizowania choćby podstawowego cateringu, ze względu na okoliczność, że rozprawa może trwać nawet cały dzień, a także zapewnienia odrębnych pomieszczeń, w których strony i ich pełnomocnicy będą mogli się spotkać przed rozprawą i w trakcie przerw. Należy także zdecydować, którzy uczestnicy postępowania arbitrażowego spotkają się stacjonarnie w wyznaczonym miejscu, a którzy będą łączyć się zdalnie. W tym celu pomieszczenie, w którym przeprowadzana jest rozprawa, należy tak zorganizować, żeby wszyscy uczestnicy mogli się wzajemnie widzieć, a zatem przydatne jest umieszczenie przynajmniej jednej kamery rejestrującej całe pomieszczenie.

Istotnym elementem organizacji rozprawy jest uzgodnienie jej harmonogramu, czyli szczegółowego planu

47 Por. S. Kubsik, Z. Drzewiecki, *Rozprawy...*, przypisy nr 28, 29, 30, 31.

48 M. Scherer, *Remote...*; V. Pavić, M. Djordjević, *Virtual...*, s. 561.

49 Por. wytyczne ICC, wytyczne HKIAC, wytyczne AAA-ICDR, Protokół seulski, Protokół wiedeński, Zbiór dobrych praktyk.

uwzględniającego kolejność przedstawiania ustnych stanowisk stron, kolejność przesłuchiwanie świadków i ekspertów oraz kolejność przedstawiania stanowisk końcowych. Niekiedy w harmonogramie rozprawy uwzględnia się również czas dla trybunału na zadawanie pytań pełnomocnikom stron, co pozwala trybunałowi ustalić problematyczne lub niejasne kwestie. Z praktycznego punktu widzenia harmonogram rozprawy powinien uwzględniać następujące kwestie. Po pierwsze, różnice stref czasowych, jeśli uczestnicy rozprawy znajdują się w różnych lokalizacjach. Brak uwzględnienia tego aspektu może negatywnie wpływać na możliwość strony zaprezentowania swojego stanowiska⁵⁰. Z tego względu, jak również ze względu na raportowane zjawisko obniżonej koncentracji w przypadku uczestnictwa w dłuższych wideokonferencjach (*screen fatigue*)⁵¹, postuluje się zaplanowanie krótszych rozpraw oraz częstszych przerw, w porównaniu do dotychczasowych rozpraw stacjonarnych⁵².

Organizacja rozprawy w trybie zdalnym wymaga również wybrania platformy i oprogramowania, umożliwiających przeprowadzenie wideokonferencji. W tym celu można skorzystać z oferty podmiotów zewnętrznych, jak też z oferty instytucji arbitrażowych⁵³. ICC podaje, że platformy, które dotychczas były wykorzystywane w celu przeprowadzenia rozpraw zdalnych w arbitrażu, to: Microsoft Teams, Vidyocloud, Skype for Business, Zoom, BlueJeans i GoToMeeting⁵⁴. Niektóre instytucje arbitrażowe oferują swoją własną platformę umożliwiającą przeprowadzenie wideokonferencji⁵⁵.

W trakcie rozprawy zdalnej przydatną jest również usługa umożliwiająca wyświetlanie w trakcie rozprawy zdalnej konkretnych dokumentów, które są przykładowo okazywane świadkowi lub ekspertowi. W tym celu należy zamieścić wcześniej na platformie wszystkie dokumenty (dowody), które strony przedstawiły jako załączniki do pism procesowych oraz same pisma procesowe, zeznania świadków i opinie ekspertów. Dzięki temu w trakcie rozprawy możliwe jest uzyskanie szybkiego dostępu do konkretnego dokumentu i zaprezentowanie go wszystkim uczestnikom rozprawy, a przede wszystkim okazanie go świadkowi lub ekspertowi. Jak podaje ICC, tego typu usługi świadczone są przykładowo przez Opus, Transperfect czy XBundle⁵⁶, a także przez niektóre centra arbitrażowe⁵⁷. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby poszczególne dokumenty były prezentowane w trakcie rozprawy przez strony lub ich pełnomocników za pomocą funkcji udostępniania ekranu lub udostępniania poszczególnych plików.

Przydatne może być również przeprowadzenie połączenia testowego (*testing session*). Połączenie testowe ma jednak sens wtedy, gdy cała rozprawa jest już przygotowana, łącznie z podłączeniem kluczowego oprogramowania i zorganizowaniem infrastruktury w miejscach, z których uczestnicy będą się

łączyć. Dzięki temu można sprawdzić, czy poszczególne programy (do wideokonferencji, do udostępniania dokumentów, do protokolowania itp.) są ze sobą kompatybilne i działają. Połączenie testowe pozwala także sprawdzić działanie sprzętu komputerowego, w tym połączenia internetowego, słuchawek, mikrofonów, ekranów itp. Istotnym elementem jest przeszkolenie uczestników postępowania w zakresie połączenia w trakcie wideokonferencji, sprawdzenie funkcjonalności sprzętu i oprogramowania, wydajności internetu oraz zachowania się w trakcie rozprawy on-line⁵⁸. W doktrynie wskazuje się, że uzasadnione jest przeprowadzenie przynajmniej dwóch połączeń testowych, jednego znacznie wcześniej, a drugiego na 24 godziny przed samą rozprawą⁵⁹.

3.4. Kwestie techniczne

W badaniu School of International Arbitration of Queen Mary University na temat wykorzystania nowych technologii w arbitrażu wyrażono obawy dotyczące zawodności technologii wykorzystywanej do przeprowadzania rozpraw zdalnych⁶⁰. W doktrynie wskazuje się również, że kwestie technologiczne mogą rodzić obawy użytkowników⁶¹.

Kwestie techniczne sprowadzają się przede wszystkim do zapewnienia odpowiedniego sprzętu, umożliwiającego udział w rozprawie zdalnej⁶². Chodzi tutaj nie tylko o sprzęt komputerowy, lecz także takie narzędzia jak mikrofon, słuchawki, monitor czy kamera, które muszą zostać podłączone i skonfigurowane ze sprzętem komputerowym. Kolejną kwestią jest zapewnienie dostępu do stabilnego połączenia internetowego, którego przepustowość pozwoli na jednoczesną transmisję obrazu i dźwięku przez dłuższy czas. Powyższe problemy można rozwiązać, korzystając ze wsparcia informatycznego zespołów IT, które są w stanie zabezpieczyć działanie sprzętu od strony technicznej oraz na bieżąco rozwiązywać problemy, które mogą się pojawić⁶³.

W wytycznych ICC dotyczących łagodzenia skutków COVID-19 sugeruje się uzgodnienie między stronami minimalnych wymagań technicznych sprzętu komputerowego, wykorzystywanego w trakcie rozprawy⁶⁴. W braku takich uzgodnień każda ze stron odpowiada za dostosowanie własnego sprzętu do wymogów oprogramowania wykorzystywanego do przeprowadzenia rozprawy zdalnej.

3.5. Bezpieczeństwo danych i poufność

Obawy dotyczące bezpieczeństwa danych i naruszenia poufności arbitrażu zostały wskazane przez 30% respondentów jako wady rozpraw zdalnych⁶⁵. Pomimo wzrostu zabezpieczeń oprogramowania do przeprowadzania

50 M. Saunders, *COVID-19 and the Embracing of Technology: A 'New Normal' for International Arbitration* [w:] *Stockholm Arbitration Yearbook 2020/2*, red. A. Calisendorff, P. Schöldström, „Stockholm Arbitration Yearbook” 2020, s. 106.

51 Por. School of International Arbitration of Queen Mary University, *2021 International...*, s. 3.

52 M. Hafez, *Remote...*

53 Porównanie podmiotów oferujących takie usługi można znaleźć na stronie internetowej: https://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_web_conferencing_software (dostęp: 21.04.2026 r.).

54 Wytyczne ICC, s. 6.

55 Zob. <https://www.hkiac.org/our-services/facilities/virtual-hearings> (dostęp: 21.04.2026 r.).

56 Wytyczne ICC, s. 6.

57 Przykładem jest HKIAC, <https://www.hkiac.org/our-services/facilities/virtual-hearings> (dostęp: 21.04.2026 r.).

58 M. Hafez, *Remote...*

59 S. Kubsik, Z. Drzewiecki, *Rozprawy...*, s. 106; Protokół seulski, art. 6 ust. 1, s. 4. 60 School of International Arbitration of Queen Mary University, *2021 International...*, s. 24.

61 M. Judkiewicz, *Wady...*, s. 7–8, autorka podaje, że obawy te sprowadzają się do zawodności technologii i w rezultacie niemożności przeprowadzenia rozprawy zdalnej, braku lub niewystarczającej znajomości programów i rozwiązań technicznych, obaw co do poufności rozprawy.

62 J.P. Gómez-Moreno, *Advocacy...*, s. 868–869.

63 Por. A. Nikolic, *Virtual Hearings in International Arbitration – Armageddon or New Normal?* [w:] *Arbitraje Y Nuevas Tecnologías*, red. J. Chipana Catalán, M. Duarte Lau, Lima 2021, <https://ssrn.com/abstract=4563962> (dostęp: 21.04.2026 r.).

64 Wytyczne ICC, s. 9–10.

65 School of International Arbitration of Queen Mary University, *2021 International...*, s. 24.

rozpraw zdalnych, wskazuje się na przypadki uczestnictwa w rozprawach zdalnych osób trzecich⁶⁶.

W celu przeciwdziałania tym zagrożeniom postuluje się m.in. zabezpieczenie dostępu do rozprawy zdalnej za pomocą hasła, wcześniejsze ustalenie listy uczestników rozprawy, z podaniem ich roli, pełnego imienia i nazwiska, szczegółów dotyczących miejsca, z którego się łączą, wyznaczenie osoby, której zadaniem będzie sprawdzenie obecności oraz dopuszczenie do udziału jedynie osób wcześniej podanych⁶⁷. Dodatkowo wyznaczona osoba powinna na bieżąco sprawdzać listę uczestników wideokonferencji w celu identyfikacji osób trzecich, które włączyły się do rozprawy w sposób nieuprawniony⁶⁸.

W wytycznych AAA-ICDR dla arbitrów i stron dotyczących wirtualnych rozpraw podaje się ponadto, że platforma, na której organizuje się rozprawy, powinna mieć unikalny numer ID rozprawy, zabezpieczony hasłem, uczestnicy powinni korzystać wyłącznie z zabezpieczonego połączenia internetowego i nie powinni łączyć się z lokalizacji publicznych. Uczestnicy powinni zapewnić, aby osoby postronne nie miały dostępu do przebiegu rozprawy⁶⁹.

3.6. Przesłuchiwanie świadków i ekspertów

Przesłuchiwanie świadków i ekspertów jest wskazywane jako jedna z najbardziej problematycznych kwestii związanych z rozprawami zdalnymi⁷⁰. Wątpliwości dotyczą możliwości wpływania na treść zeznań świadka przez osoby trzecie, których nie widać na ekranie, lub korzystania przez świadka w trakcie przesłuchania z niedozwolonych notatek i materiałów. W trakcie rozprawy zdalnej trybunał nie ma takiej kontroli nad świadkiem, jaka ma miejsce w przypadku rozprawy stacjonarnej⁷¹.

W praktyce, wytyczne i rekomendacje instytucji arbitrażowych sugerują, jak przeciwdziałać tym zagrożeniom. Przykładowo, Protokół seulski rekomenduje stworzenie odpowiednich warunków logistycznych w pomieszczeniu, w którym świadek zeznaje, poprzez objęcie obrazem kamery istotnej części tego pomieszczenia (art. 1 ust. 2). Ponadto świadek powinien siedzieć przy pustym stole lub stać przy mównicy i przez cały czas trwania przesłuchania powinien być w całości widoczny (art. 1 ust. 3 Protokołu seulskiego), świadek powinien złożyć zeznania w trakcie rozprawy (art. 1 ust. 4 Protokołu seulskiego), dokumenty okazywane świadkowi powinny pochodzić wyłącznie spośród dokumentów wcześniej uzgodnionych przez strony (*hearing bundle*) i zostać przekazane świadkowi bez żadnych zapisków czy wyróżnień (art. 4 ust. 2 Protokołu seulskiego), alternatywnie strony mogą zgodzić się na okazywanie świadkowi dokumentów elektronicznie na ekranie komputera za pomocą platformy do tego służącej (art. 4 ust. 3 Protokołu seulskiego).

Innym rozwiązaniem, wskazywanym w wytycznych HKIAC dotyczących wirtualnych rozpraw, jest zapewnienie obecności osoby trzeciej w miejscu zeznawania świadka lub

eksperta, wyznaczonej najczęściej przez pełnomocnika strony przeciwnej, której zadaniem jest czuwanie nad tym, aby świadek lub ekspert zeznał samodzielnie. Ponadto zadaniem osoby trzeciej jest zapewnienie, aby w pomieszczeniu, w którym świadek lub ekspert zeznaje, przez cały czas trwania przesłuchania nie znajdowały się osoby trzecie lub urządzenia wcześniej niezatwierdzone przez trybunał lub niezgodnione przez strony (art. 11a wytycznych HKIAC), kolejnym sposobem jest zorganizowanie kamery 360 stopni, która rejestruje obraz wokół własnej osi, co pozwala zapewnić, że w pomieszczeniu razem ze świadkiem lub ekspertem nie ma osób trzecich ani niedozwolonych urządzeń (promptera, ekranu innego komputera, tabletu itp.) (art. 11b wytycznych HKIAC). Dodatkowym rozwiązaniem jest odwołanie się przez trybunał do obowiązku świadka i eksperta składania zeznań zgodnie z prawdą z wykluczeniem niedozwolonego wpływu osób trzecich (art. 11c wytycznych HKIAC)⁷².

4. Zakończenie

Zdalne i hybrydowe rozprawy dość dynamicznie stały się nową codziennością w praktyce rozstrzygania sporów arbitrażowych w czasach pandemii COVID-19. Sytuacja ta pokazała, że rozprawy zdalne są nie tylko możliwe do przeprowadzenia, lecz także efektywne⁷³. Do niewątpliwych zalet rozpraw zdalnych należą niższe koszty postępowania arbitrażowego, oszczędność czasu oraz elastyczność ustalenia terminów. Rozwiązanie to pozwala na udział w rozprawie prawie nieograniczonej liczbie uczestników, zapewnia wygodę związaną z możliwością odbycia rozprawy w miejscu stałego pobytu czy umożliwia wzięcie udziału w rozprawie osobom, które nie mogłyby się stawić na rozprawie stacjonarnej⁷⁴. W świetle powyższych rozważań można uznać, że rozprawa zdalna stanowi równoważną wobec rozprawy stacjonarnej formę realizacji prawa do bycia wysłuchanym, o ile zapewnia stronom realną możliwość przedstawienia stanowiska. Trybunał arbitrażowy jest przy tym uprawniony do zarządzenia rozprawy zdalnej także przy sprzeciwie jednej ze stron, w granicach swojej kompetencji proceduralnej. Jednocześnie doświadczenia praktyczne wskazują, że model hybrydowy stanowi rozwiązanie optymalne, pozwalające pogodzić efektywność postępowania z potrzebą bezpośredniej oceny dowodów osobowych.

Co ciekawe, rozprawy zdalne wpisują się w kampanię zapoczątkowaną przez międzynarodowego arbitra Lucy Greenwood na rzecz bardziej ekologicznego arbitrażu. Podstawowe założenia tej kampanii mają na celu zmniejszenie wpływu międzynarodowego arbitrażu na środowisko, poprzez korzystanie m.in. z komunikacji elektronicznej, z wideokonferencji jako alternatywy dla podróży czy z dokumentów elektronicznych, a także unikanie drukowania dokumentów, rozważanie lub sugerowanie przeprowadzania zdalnych przesłuchań świadków i ekspertów⁷⁵.

66 M. Judkiewicz, *Wady...*, s. 7 i przywołana tam literatura; M. Durbas, „Protokół...”, s. 41; J. Hong, J. Ho Hwang, *Safeguarding the Future of Arbitration: Seoul Protocol Tackles the Risks of Videoconferencing*, 6.04.2020, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2020/04/06/safeguarding-the-future-of-arbitration-seoul-protocol-tackles-the-risks-of-videoconferencing/> (dostęp: 21.04.2026 r.).

67 Wytyczne HKIAC, s. 2; por. wytyczne ICC, s. 8–9.

68 Wytyczne HKIAC, s. 2; por. wytyczne ICC, s. 8–9.

69 Wytyczne AAA-ICDR, s. 2.

70 J.P. Gómez-Moreno, *Advocacy...*, s. 870–871.

71 Por. M. Hafez, *Remote...*

72 Podobne sugestie zawarto w Protokole wiedeńskim, s. 7.

73 S.J. Lee, M. van Muelken, *Virtual...*

74 M. Hafez, *Remote...*; School of International Arbitration of Queen Mary University, *2021 International...*, s. 23 i 26.

75 Greenwood Arbitration, <https://www.greenwoodarbitration.com/greenpledge> (dostęp: 21.04.2026 r.).

Wyniki badań przeprowadzonych przez School of International Arbitration of Queen Mary University w 2021 r. wyraźnie wskazują na oczekiwanie środowiska arbitrażowego, aby rozprawy zdalne stały się nową domyślną zasadą w przyszłych rozprawach i konferencjach. Równocześnie respondenci wskazują na niskie prawdopodobieństwo wybierania rozpraw w pełni zdalnych w dużych skomplikowanych sprawach oraz dostrzegają wzrost zainteresowania rozprawami hybrydowymi, łączącymi różne elementy rozprawy stacjonarnej i zdalnej⁷⁶. W konsekwencji rozprawy zdalne nie zastępują tradycyjnego modelu arbitrażu, lecz prowadzą do jego redefinicji, w której kluczowe znaczenie zyskuje nie forma fizycznej obecności, lecz efektywność postępowania, przy zachowaniu gwarancji rzetelnego procesu.

Abstract

dr Dominik Horodyski

SWPS University in Warsaw, Poland, Faculty of Law,
Department of Civil Procedure, Warsaw, Poland
(ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7574-5512>)

Remote Hearings in International Arbitration

Keywords: *arbitration, remote hearing, online hearing, hybrid hearing, arbitration proceedings*

An undeniable consequence of the COVID-19 pandemic has been the unprecedented use of new technologies in the provision of legal services. In arbitration, being a system for resolving both commercial and investment disputes, extensive use was already made of new technologies even before the pandemic. This was possible thanks to its less formal procedure and significantly less stringent requirements regarding the taking of evidence or the presentation of the parties' positions than was the case in traditional proceedings before a national court of general jurisdiction. In addition, new technologies enabled faster and more efficient resolution of disputes between the parties. Despite this, prior to the COVID-19 pandemic, as a rule, substantive hearings were held in person, which had many advantages, particularly due to the concentration of the case material in a single hearing and the full implementation of the principles of orality of proceedings and direct taking of evidence. Fully remote hearings were rare prior to the COVID-19 pandemic, although certain elements of the using remote communication methods were already known and applied in arbitration. This article examines the practical aspects of conducting hearings remotely from the perspective of several years of holding them in a reality transformed by the pandemic. The central theme of the article is an attempt to answer the question: do remote hearings have the potential to become the new norm in dispute resolution through arbitration?

Bibliografia/References

Born G.B., Day A., Virjee H., *Empirical Study of Experiences with Remote Hearings: A Survey of Users Views* [w:] *International Arbitration and the COVID-19 Revolution*, red. M. Scherer i in., Alphen aan den Rijn 2020
Chan E., Rhodes G., *Arbitration Tech Toolbox: Lessons from the First Ever International Arbitration Gathering in Virtual*

Reality, Kluwer Arbitration Blog, 6.02.2022, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/02/06/arbitration-tech-toolbox-lessons-from-the-first-ever-international-arbitration-gathering-in-virtual-reality/> (dostęp: 20.04.2026 r.)
Durbas M., „Protokół seulski” dotyczący wideokonferencji w międzynarodowym arbitrażu handlowym, „Biuletyn Arbitrażowy” 2020/26

Gómez-Moreno J.P., *Advocacy for Online Proceedings: Features of the Digital World and Their Role in How Communication is Shaped in Remote International Arbitration*, „International Journal for the Semiotics of Law” 2024/37

Hafez M., *Remote Hearings and the Use of Technology in Arbitration, The Middle Eastern and African Arbitration Review 2021*, <https://globalarbitrationreview.com/review/the-middle-eastern-and-african-arbitration-review/2021/article/remote-hearings-and-the-use-of-technology-in-arbitration> (dostęp: 20.04.2026 r.)

Hong J., Ho Hwang J., *Safeguarding the Future of Arbitration: Seoul Protocol Tackles the Risks of Videoconferencing*, Kluwer Arbitration Blog, 6.04.2020, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2020/04/06/safeguarding-the-future-of-arbitration-seoul-protocol-tackles-the-risks-of-videoconferencing/> (dostęp: 20.04.2026 r.)

Hong J., Ho Hwang J., *Safeguarding the Future of Arbitration: Seoul Protocol Tackles the Risks of Videoconferencing*, 6.04.2020, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2020/04/06/safeguarding-the-future-of-arbitration-seoul-protocol-tackles-the-risks-of-videoconferencing/> (dostęp: 21.04.2026 r.)

Judkiewicz M., *Wady i zalety zdalnego postępowania arbitrażowego*, „Biuletyn Arbitrażowy” 2020/26

Kubisk S., Drzewiecki Z., *Rozprawy zdalne – nowa rzeczywistość polskiej i międzynarodowej praktyki arbitrażowej*, „Monitor Prawniczy” (dodatek) 2020/20

Lee S.J., van Muelken M., *Virtual Hearing Guidelines: A Comparative Analysis and Direction for the Future*, Kluwer Arbitration Blog, 23.06.2021, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2021/06/23/virtual-hearing-guidelines-a-comparative-analysis-and-direction-for-the-future/> (dostęp: 20.04.2026 r.)

Nikolic A., *Virtual Hearings in International Arbitration – Armageddon or New Normal?* [w:] *Arbitraje Y Nuevas Tecnologías*, red. J. Chipana Catalán, M. Duarte Lau, Lima 2021, <https://ssrn.com/abstract=4563962> (dostęp: 21.04.2026 r.)

Pavic V., Djordjevic M., *Virtual Arbitration Hearings: The New Normal?*, <https://ssrn.com/abstract=4280404> (dostęp: 20.04.2026 r.)

Saunders M., *COVID-19 and the Embracing of Technology: A 'New Normal' for International Arbitration* [w:] *Stockholm Arbitration Yearbook 2020/2*, red. A. Calissendorff, P. Schöldström, „Stockholm Arbitration Yearbook” 2020
Scherer M., *Remote Hearings in International Arbitration – and What Voltaire Has to Do with It?*, Kluwer Arbitration Blog, 26.05.2020, <https://legalblogs.wolterskluwer.com/arbitration-blog/remote-hearings-in-international-arbitration-and-what-voltaire-has-to-do-with-it/> (dostęp: 20.04.2026 r.)

Scherer M., *The Legal Framework of Remote Hearings* [w:] *International Arbitration and the COVID-19 Revolution*, red. M. Scherer i in., Alphen aan den Rijn 2020
Słownik języka polskiego, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wirtualny> (dostęp: 20.04.2026 r.)

⁷⁶ School of International Arbitration of Queen Mary University, 2021 *International...*, s. 27.